

VPÁDY OSMANSKÝCH VOJSK NA HORNÚ NITRU V OBDOBÍ ROKOV 1530 – 1637

Ferdinand I.
Habsburský,
cisár
(1558 – 1564)
a uhorský kráľ
(1526 – 1564).

Nezodpovedanou otázkou ostáva údajný vpád Osmanov na hornú Nitru v roku 1530.

Podľa kronikára Mikuláša Ištvánfiho – v jeho diele *Historiam de rebus Ungaricis Libri XXXIV.*

– sa po neúspešnom obliehaní Viedne v roku 1529 dohodol Ján Zápoľský so smederevským begom **Mehmedom Jahjapašaoglum** o vyplienení územia **Ferdinanda I. Habsburského**. Begove vojská prekročili Dunaj pri Ostrihome a Komárne, aby plundrovali Považie, Ponitrie a Pohronie. V Ištvánfiho kronike sa píše, že jeden z osmanských oddielov pod vedením akéhosi **Amurata**, ktorý vraj bol hercegovinským správcom, sa mal dostať až na hornú Nitru a vyplieniť ju. Údajne spustošil Bojnice a okolie. Amurat podľa správy nechal podhradie vypáliť, keďže v ňom nikoho nenašiel, lebo obyvatelia sa stihli ukryť na hrade. K tomuto pustošivému vpádu malo dôjsť počas vianočných sviatkov. Dnes nemožno túto správu jednoznačne potvrdiť – rovnako ani s absolútnou istotou vyvrátiť, pretože určitý tieň pochybností na ňu vrhá skutočnosť, že je to jediná informácia, ktorá jestvuje. Zatiaľ sa nepodarilo nájsť iný prameň, potvrdzujúci udalosti opisované Mikulášom Ištvánfim. Rovnako nič nie je známe o spomínanom Amuratovi, ktorý údajne viedol oddiely až na hornú Nitru. Akiste sa nemožno veľmi spoliehať na povest' z ústneho podania z Diviak nad Nitricou, ktorá rozpráva o udalosti počas údajného vpádu Osmanov v roku 1530. Ďalej sa z rozprávania povesti možno dozvedieť, že Osmani sa dostali aj do rudnianskej a vestenickej doliny, kde sa tamojší obyvatelia ukryli do podzemných skrýš vyhlbených pod svojimi domami. Obyvatelia Diviak nad Nitricou sa zase ukryli do hôr. Osmanské vojsko ich začalo hľadať. Jedno dievča, menom Katarína, si našla svoje útočisko v búrľavom buku, neďaleko ktorého spadol z koňa Osman (Turek) a zakričal „Tucifaka!“ Katarína ale počula „Tu si, Kata!“ V domnienke, že je už beztak všetko stratené, vyšla z búrľaviny stromu. Keď ju Osman zbadal, odťal jej hlavu. Odvtedy sa dolina, kde došlo k hroznej tragédii, volá Dievčia dolina. Taktiež sa hovorí, že neďaleko Diviak je pochovaný aj jeden osmanský vodca v zlatej rakve s celým svojím majetkom. Zaujímavé by bolo zodpovedať otázku, ako sa táto povest' v Diviakoch uchovala. Mohla byť práve povest' zdrojom, z ktorého čerpal kronikár Ištvánfi?

Len ťažko pripustiť, žeby sa v obci nachádzalo Ištvánfiho dielo, z ktorého by sa tento údaj transformoval do povesti (i keď úplne vylúčiť sa to nedá). Otázkou by potom bolo, kto by mohol byť v obci natoľko vzdelaný, aby čítal dobové dejepisné diela. Miestna nobilita, alebo duchovný? Je možné, že povest' aj kronika čerpajú z nejakého strateného prameňa, o ktorom sa dodnes nezachovala ani len zmienka, žeby bol niekedy existoval? Na celú problematiku vrhá ešte značný tieň pochybnosti skutočnosť, že plienenie v roku 1530 nastalo počas tzv. svätomichalského týždňa, t. j. na sviatok sv. Michala archanjela, ktorý sa slávi 29. septembra. Pričom kronika, ako aj legenda uvádzajú, že Amurat plienil na hornej Nitre počas vianočných sviatkov. Proti osmanskému vpádu na hornú Nitru v roku 1530 svedčí aj nezrovnalosť v časovom údaji.

Naše pochybnosti celkom určite môžeme odložiť v prípade druhého vpádu na hornú Nitru. V priebehu pätnásťročnej vojny na jar v roku 1599 pritiahol veľkovezír **Ibrahim paša** k Ostrihomu, kde mali prebehnúť rokovania s cisárskou stranou, zastupovanou **Mikulášom Pálfiom**, **Františkom Nádašdim**, ostrihomským arcibiskupom **Jánom Kytašim** a diplomatom **Bartolomejom Pezzenom**. Rokovania prebiehali ťažko, lebo ani jedna strana nechcela ustúpiť od svojich požiadaviek. Osmanský veľkovezír Ibrahim odtiahol z Ostrihomu a nariadil pustošenie územia Slovenska. Už na jar a začiatkom leta vyslané tatárske a turecké oddiely plienili v oblasti západného a stredného Slovenska. Časť sa dostala k Beckovu a Trenčínu. Veľkovezír postupoval medzi Levicami a Novými Zámkami a dosiahol až Nitru. Niektoré oddiely prenikli až na hornú Nitru k obciam Bojnice, Prievidza, Nitrianske Pravno. Vojenské akcie tohto ťaženia trvali až do roku 1606 do uzavretia žitavského mieru.

Ďalší vpád na hornú Nitru sa odohral v roku 1631, keď osmanské vojská vtrhli do Veľkých Uheriec a Veľkého Poľa a z týchto dedín odvliekli značný počet zajatcov.

Neskôr v roku 1637 Osmani vtrhli z Tekovskej župy do dedín Bošániovského panstva. Veľké škody opäť spôsobili v Kolačnej (odtiaľto odvliekli šesť osôb) a vo Veľkých Uherciach (odtiaľto odvliekli štyri osoby). Najviac škôd napáchali v obci Veľké Pole. (Pokračovanie v budúcom článku).

Otázka 1: Ako sa volá kronikár, ktorý píše o vpáde Osmanov na hornú Nitru v roku 1530 a ktorý hodnostár mal viesť tento osmanský oddiel?

Otázka 2: Ako sa volá dolina spomínaná v hornonitrianskej povesti a v ktorej obci sa nachádza?